

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

על הנייר – ארץ ישראל בין מונגולים ללאטינים

ד"ר נעמה אוחנה-ארום | המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה

Paper Tigers – The Land of Israel between Mongols and Latins | 16-0075

סוג הקורס: שיעור

היקף נ"ז: 2

שנת לימודים: תשפ"ז

סמסטר:

יום ושעה

שעת קבלה: בתיאום מראש

מייל מרצה: enkidoos@gmail.com

קישור לאתר למדה: _____

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

משך למעלה מחצי מאה, במהלך המאה השלוש עשרה והארבע עשרה, נרקמה רשת קשר מרתקת שארץ ישראל היוותה לה מוקד – רשת המגעים בין שליטי המעצמה המונגולית במזרח התיכון לבין שליטים אירופאיים שונים, בהם קיסרים, נסיכים ואפיפיורים. מטרתה היתה ליצור שיתוף פעולה צבאי, מונגולי-נוצרי, כנגד שליטיה המוסלמיים של ארץ ישראל – הסולטנים האיוביים ויורשיהם הממלוכיים. מטרה זו לא הושגה מעולם, אך החתירה המתמשכת אליה, חשאית וגלויה כאחד, תרמה לשינוי פני הארץ. בשעור זה נעסוק במקורות הכתובים למגעים אלה ובדפוס הפעולה שאיפיינו אותם. בדרך זו נגלה את מקומה של הארץ מנקודות מבט של תרבויות שונות, במסע דיפלומאטי-טקסטואלי שמרכזו ירושלים – אך קצותיו מצויים הרחק במזרח, והרחק במערב.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

עם השלמת הקורס יכירו הלומדים טקסטים דיפלומטיים מונגוליים (בתרגום), ויוכלו לקרוא דרכם את יסודות המציאות בת הזמן בה נכתבו.

מיומנויות

הלומדים יוכלו לזהות יסודות תרבותיים שונים השזורים בתכתובת הדיפלומטית;

הלומדים יוכלו לאתר מוקשי הונאה הטמונים בטקסט הדיפלומטי ולהבין את גורמיהם ואת משמעותם.

ערכים

בהשלמת הקורס יוכלו הסטודנטים לקשר בין המאבק הדיפלומטי שניטש על הארץ לבין תהליכים מרכזיים שעברו על נוף הארץ החל מאמצע המאה ה-13 ואילך, ובכך להעמיק את הבנת תולדות הארץ, ולהבין עד כמה רבים ומגוונים התהליכים אשר השפיעו עליה, ושעקבותיהם ניכרים בה גם בימינו אנו.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת (להרחבה)
1	מבוא	איך קוראים מכתב? דיון פתוח והיכרות; איתור עקבות תרבות שונים במכתב	מכתב ע'אזאן ח'אן לאפיפיר בוניפציוס השמיני, 1302.	
2	ערבה, נוודות ערבה ודיפלומאטיה ערבית	מיהו השליח המונגולי? חיפוש בטקסט	פרשת שליחו של אבקא ח'אן, מתוך <i>אסופת ההסטוריות</i> , רשיד אל-דין, תחילת ה-14	
3	ראשית האמפריה, וצמיחת הרעיון האמפריאלי המונגולי – שליחו של צ'נגיס ח'אן	השלכת מונחים בין לאומיים מודרניים על מציאות ימי הביניים – דיון	מינוי 'החיצים', מתוך <i>ההסטוריה הסודית של המונגולים</i> , אמצע המאה ה-13	
4	ראשיתה של ידידות מופלאה? המונגולים ואירופה הנוצרית	קריאה יחידנית ולאחר מכן משותפת במכתב באתו; פרישת גווי קשת הנצרות	מכתב באתו ח'אן למלך הונגריה בלה הרביעי, סביב 1238	תרגיל במהלך השיעור – אילו עקרונות שלמדנו מופיעים במכתב?
5	הדיאלוג הראשון – 'המלך הנוצרי ביותר' והח'אן הגדול	דיון – יחודו של ז'אנוויל כמקור; קריאה משותפת בתיאורו	קטע מתוך <i>חיי לואי הקדוש</i> מאת ז'אנוויל, 1309	

6	הדיאלוג הראשון – מהצד המונגולי	אתגר המסרים הכפולים; דיון – הגישה המונגולית לדת	מכתב אלג'ידיי ללואי התשיעי, 1248	תרגיל במהלך השעור – תאור המשלחת המונגולית מצידו של לואי, לעומת טקסט המכתב אותו קיבל
7	הדיפלומאטיה כלהב חד – הפלישה הגדולה למזרח התיכון	דיון מעמיק – מטרת המסר המונגולי; פרישת קשת גווני האסלאם	מסר מאת הולאגו ח'אן לשליטי איראן, 1255	
8	הדיפלומאטיה כתותח כבד – הפלישה לסוריה, 1259-60		מסר מאת הולאגו ח'אן לח'ליף העבאסי, 1257; מכתב הולאגו ח'אן לאל-מלכ אל-נאצר יוסף, שליט דמשק האיובי, 1259	מטלה כתובה – השוואת טקסטים על פי העקרונות אותם למדנו עד עתה. (10% מציון הקורס; להגשה עד סוף הסמסטר)
9	דיפלומאטיה נוודית – ובלימת התנופה המונגולית בארץ ישראל, 1260	אתגר 'דע את האיוב' – הסטוריה ממלוכית דרך מכתב הולאגו לקטז	מתוך מכתב תומאס אגני לאפיפיור ולשליטי אירופה, 1260/1/3; מכתב הולאגו ח'אן לסולטאן הממלוכי סיף אל-דין קטז, 1260	
10	רגע אחרי 1260 – מבט מרחבי	דיון - 'הירארכיה' דיפלומאטית – האם המכתב כתוב כבין שווים?	קטע ממכתב ברכה ח'אן לסולטאן הממלוכי ביברס, 1263	
11	"העיר הקדושה ירושלים" – מהפכה בדיפלומאטיה המונגולית?	סימולציה מחקרית בכיתה – מהפכה והמשכיות, על סמך קריאה מעמיקה במכתב	מכתב הולאגו ח'אן למלך צרפת לואי התשיעי, 1262/4/10	
12	האויב שלא נזכר – שאלת האתיקה הדיפלומאטית	איתור המאמץ לבניית 'שפה משותפת'; דיון פתוח – אתיקה דיפלומאטית	על סמך מכתב הולאגו ללואי התשיעי	
13	מי קבע את המדיניות? יועצים, מתורגמנים, מיסיונרים	סימולציה מחקרית בכיתה – תדמיתו הדתית של הולאגו ח'אן	קטע מתזכיר ריקארדוס הבלר למועצת האפיפיור בליון, 1274; קטע ממכתבו של אב המנזר הטיבטי תוגדוגפה אל הולאגו ח'אן (בין 1255-59)	

14	על הנייר, ועל פני השטח	דיון וסיכום – מדוע לא יצאו המגעים לפועל?	מכתב אבקא ח'אן לאדוארד מאנגליה, 4/9/1271; מכתב אבקא ח'אן לאפיפיור ניקולאוס השלישי, 20/11/1279
----	------------------------	--	---

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

רכיבי הציון:

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מבחן עיוני בכתב	90 % מהציון הסופי
הגשת תרגיל בכתב	10 % מהציון הסופי

דרישות הקורס

- **מטלות** – הגשת מטלה כתובה במהלך הקורס (10%); מבחן בסוף הקורס (90%)
- **נוכחות** – 85% נוכחות

דרישות קדם - אין

ביבליוגרפיה:

תכני חובה (סדר התכנים על פי סדר השעורים) –

מכתב ע'אזאן ח'אן לאפיפיור בוניפציוס השמיני, 1302, במהדורת מוטסארט וקליבס. התרגום לעברית על פי תרגומם של מוטסארט וקליבס ממונגולית –

Antoine Mostaert & Francis Woodman Cleaves, "Trois documents Mongols des Archives Secretes Vaticanes", *HJAS* 15 (1952), pp. 419-506, esp. 470-471.

פרשת שליחו של אבקא חאן, על פי רשיד אל-דין. התרגום לעברית על פי –

רשיד אל-דין פצ'לאלה, ג'אמע אל-תואריח ("אסופת ההסטוריות"), מהדורת כרימי (טהראן,

1338/1959), כרך ב', עמ' 758;

Rashiduddin Fazlullah's Jami'u't-tawarikh – Compendium of Chronicles, A History of the Mongols, trans. Wheeler M. Thackston (Harvard, 1999), p. 528.

ההסטוריה הסודית של המונגולים, אמצע המאה ה-13. התרגום לעברית על פי תרגומו ממונגולית של דה-ראשווילץ –

Igor deRachewiltz (trans. and notes), *The Secret History of the Mongols – a Mongolian Epic Chronicle of the Thirteenth Century* (Leiden: Brill, 2006), vol. 1, p. 51.

מכתב באתו ח'אן למלך הונגריה בלה הרביעי, סביב 1238. התרגום לעברית על סמך תרגומו מלאטינית של ג'קסון –

Peter Jackson, *The Mongols and the West, 1221-1410* (London: Pearson-Longman, 2005), pp. 60-61.

תיאור שליחי מלך הטרטארים אל לואי התשיעי, על פי ז'ואנוויל. מתוך תרגומה לעברית של שחר – שולמית שחר (תרגום והערות), *ז'אן ז'ואנוויל – חיי לואי הקדוש* (ירושלים: כרמל, 2011), עמ' 51-52.

מכתב אלג'יגדיי נויאן ללואי התשיעי, 1248. התרגום לעברית על פי תרגומו מלאטינית של רישאר – Jean Richard, *Au-delà de la Perse et de l'Arménie - l'Orient latin et la découverte de l'Asie intérieure* (Brespols, 2005), pp. 160-162.

מסר מאת הולאגו ח'אן לשליטי איראן, 1255, על פי רשיד אל-דין. התרגום לעברית על פי – רשיד אל-דין פצ'לאלה, ג'אמע אל-תואריח ("אסופת ההסטוריות"), מהדורת כרימי (טהראן 1338/1959), כרך ב', עמ' 688;

Thackston, Wheeler M. (trans. and notes), *Rashiduddin Fazlullah's Jami'u't-tawarikh – A History of the Mongols* (Cambridge: Harvard University, 1998-1999), p. 480.

מכתב הולאגו ח'אן לאל-מלכ אל-נאצר יוסף, שליט דמשק האיובי, 1259, בנסחי אל-סיוטי ועבדאללה שיראזי (וצאף). התרגום לעברית, בסיוע ובתודה לד"ר מזור, על פי – אל-סיוטי, עבד אל-רחמן אבן אבי-בכר, *תאריח' אל-ח'לפא* ("תולדות הח'ליפים") מהדורת אל-חלבי (בירות, 2004), עמ' 408-409;

H.S. Jarrett (trans.), *Jalalu'ddin a's Suyuti ('Abd al-Kahaan ibn Abi Bakr) History of the Caliphs* (Amsterdam, Oriental Press, 1970), p. 500 ;

וצאף (עבדאללה שיראזי), *תג'זית אל-אמצאר ותזג'ית אל-אעצאר* ("חלוקת הארצות והתקדמות הדורות"), במהדורת כשאני (בומביי 1269/1852), עמ' 43.

מכתב הולאגו ח'אן לסולטאן הממלוכי סוף אל-דין קטז, 1260, בנוסח אל-מקריזי. התרגום לעברית, בסיוע ובתודה לד"ר ארנון-אוחנה, על פי – אל-מקריזי, תקי אל-דין, *כתאב אל-סלוק למערפת דול אל-מלוק* ("דרכים לידיעת שושלות המלכים"), מהדורת זיאדה (קאהיר 1936), כרך א' חלק שני, עמ' 427-429; Bernard Lewis, *Islam – From the Prophet Muhammad to the Capture of Constantinople* (New York, 1974), pp. 84-85.

מכתב הולאגו ח'אן למלך צרפת לואי התשיעי, 10/4/1262, במהדורת מייורט. התרגום לעברית, בסיוע ובתודה לפרופ' רובין, על פי – Paul Meyvaert, "An Unknown Letter of Hulagu, Il-Khan of Persia, to King Louis IX of France" *Viator* 11 (1980), pp. 245-259.

קטע ממכתבו של אב המנזר הטיבטי תוגדוגפה אל הולאגו ח'אן (בין 59-1255). התרגום לעברית על פי תרגומם מטיבטית של סאמטן ומארטין – Jampa Samten and Dan Martin, "Letters to the Khans: Six Tibetan Epistles of Togdugpa to the Mongol Rulers Hulegu and Khubilai, as well as to the Tibetan Lama Pagpa", *Revue d'Etudes Tibétans* 31 (Feb. 2015), pp. 297-331, esp. 311.

מכתב אבקא ח'אן לאדוארד מאנגליה, 4/9/1271, מהדורת סטפלטון. התרגום לעברית, בסיוע ובתודה לפרופ' רובין, על פי – Thoma Stapleton, *De Antiquis Legibus Liber; cronica maiorum et vicecomitum Londoniarum* (Camden: 1846; reprinted in London-New York: Johnson Reprint Corporation, 1968), pp. 143.

מכתב אבקא ח'אן לאפיפיור ניקולאוס השלישי, 20/11/1279, מהדורת טאנאסה. התרגום לעברית, בסיוע ובתודה לפרופ' רובין, על פי – Thomas Tanase, "Une lettre en Latin inédite de l'Ilkhan Abaqa au Pape Nicholas III – croisade ou mission?" *Oriente Moderno (nouva serie)* 88:2 (2008), pp. 333-345.

חומר מחייב למבחנים – הנושאים וקטעי הקריאה בהם עסקנו במהלך השעור.